

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

**F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının
yaranmasının 50 illiyinə həsr edilmişdir**

Gənc ana və uşaqların maarifləndirilməsi

**Respublika uşaq kitabxanaları
üçün tövsiyə bibliografiyası**

Bakı-2015

Tərtibçi:

Nazilə Tahirova

Redaktor və
buraxılışa məsul:

Şəhla Qəmbərova

Gənc ana və uşaqların maarifləndirilməsi: tövsiyə biblioqrafiyası /tərt. ed. N.Tahirova; red. və bur. məs. Ş.Qəmbərova; F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası.- Bakı, 2015.-33s

©F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2015

TƏRTİBÇİDƏN

Ailə xüsusi, mürəkkəb insan münasibətləri aləmidir. Burada böyük bir nəzakət, həssaslıq, şəxsiyyətin ləyaqətinə, ailənin mənafeyinə hörmət və etiram lazımdır.

Ailə, tarixən ən mühüm tərbiyə ocağı olub və olacaqdır. Valideynlər ilk tərbiyəçi, tərbiyənin memarlarıdır. Uşaqlar məktəbə gedənə kimi ailədə tərbiyə alırlar. Uşaq məktəbəqədər müəssisəyə getsə də yenə birinci yerdə ailə tərbiyəsi durur. Ailə tərbiyəsi ictimai tərbiyə ilə qovuşmalı, ailədə ata-analar tərəfindən başlanılan tərbiyəvi işlər məktəbəqədər müəssisədə davam etdirilməlidir.

Uşaq bir əmanətdir, bu əmanətin sağlam yetişməsi, bir şəxsiyyət kimi düzgün formalaşması, həyat yolunda vüqarla hədəflərinə qovuşması, nailiyyətlərə çatması öncə doğru tərbiyəsinə, sonra da təliminə bağlıdır.

Uşaqlara qayğı hər bir vətəndaşın borcudur. Firidun bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının Ölkəşünaslıq və milli ədəbiyyat şöbəsi kitabxanasının 50 illik yubileyi münasibəti ilə tövsiyə bibliografyası hazırlamışdır.

Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulan bu göstərici “Giriş” və tövsiyə olunan ədəbiyyatdan ibarətdir. Tövsiyə göstəricisində kitablarda, məcmuə və dövri mətbuat səhifələrində dərc edilmiş materiallar Azərbaycan və rus dillərində öz əksini tapmışdır.

Göstərici xronoloji prinsip əsasında hazırlanmış hər ilin daxilində əlifba ardıcılığına riayət edilmişdir.

Nəşrlə bağlı arzu və rəylərini bildirəcək hər bir mütəxəssisə və oxucuya əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

Ünvan: Bakı şəh., S. Vurğun küç. 88;

E-mail: childlibbaku@yahoo.com

Uşaqlar bizim gələcəyimizdir. Gələcəyimizi nə cür tərbiyə edəcəyiksə, böyüdəcəyiksə, ölkəmizin, millətimizin, dövlətimizin gələcəyi bundan asılıdır.

Heydər Əliyev,
ümummilli lider

Uşaqlar cəmiyyətimizin sabahıdır. Onların qayğısız böyüməsi, yüksək standartlara cavab verən təlim-tərbiyə və tibbi xidmətlərlə təmin edilməsi, əlverişli sosial mühitdə fiziki və mənəvi baxımdan sağlam yetişməsi, habelə öz istedadlarını nümayiş etdirmələri üçün zəruri şəraitin yaradılması bizim əsas məqsədlərimizdəndir. Uşaqlarımızın hərtərəfli şəxsiyyət və ölkəmizin layiqli vətəndaşı olaraq formalaşmaları müstəqil Azərbaycan Respublikasının dövlət uşaq siyasətinin aparıcı istiqamətini təşkil edir.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Uşaqları aclıqdan, xəstəliklərdən, müharibələrdən və böyük-lərin laqeydliyindən qorumaq lazımdır.

Mehriban Əliyeva,
Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti

Giriş

İctimai sərvət olan uşaq ailədə dünyaya göz açır. Uşağın ilkin tərbiyə aldığı mühit ailəsi və valideynləridir. Ailə uşağın fiziki və psixi inkişafına təsir edən ilk kollektivdir, burada onun mənəvi, əxlaqi keyfiyyətləri formalaşır. Valideyn öz övladında mənəvi keyfiyyətləri formalaşdırmaq istəyirsə, buna ilk aylardan başlamalı və fasiləsiz davam etdirməlidir.

Ailə, tarixən ən mühüm tərbiyə ocağı olub və olacaqdır. Valideynlər ilk tərbiyəçi, tərbiyənin memarlarıdır. Uşaqlar məktəbə gedənə kimi ailədə tərbiyə alırlar, lakin məktəbəqədər müəssisəyə getsə də yenə birinci yerdə ailə tərbiyəsi durur. İllər keçdikcə ailə tərbiyəsi ictimai tərbiyə ilə qovuşmalı, ailədə at-analar tərəfindən başlanılan tərbiyəvi işlər məktəbəqədər müəssisədə davam etdirilməlidir.

Hər bir valideyn heç bir bəhanə axtarmadan övladlarına qarşı diqqətli olmalıdır. Çalışmalıdırlar ki, övladları xeyirxah, həssas, ağıllı, ədalətli, uğurlu və namuslu insan kimi həyata qədəm qoysun, onların şəxsiyyət kimi formalaşmasında həlledici rolunu televiziya deyil, atalar və analar oynasın.

Azərbaycanda mənəvi və əxlaqi dəyərləri daha yüksək qiymətləndirirlər. Bizdə valideynlərin övladlarına təsiri daha güclüdür və valideynlər övladlarının asudə vaxtlarını televiziya qarşısında keçirmələrinə göz yummamalıdırlar. Professor Milton Çenin dediyi kimi: “valideynlər övladlarına daha çox diqqət və qayğı göstərərək, onları başa düşməyə çalışmalıdır”.

Əlbəttə, ailədə ananın rolu çox böyük və əvəzolunmazdır. Ananın sevgisi səmali qədər əngin, şəfqəti günəş kimi parlaq, səbrli dəryalar qədər genişdir.

Ana – ilk müəllimə, həmişə mənəvi qucağına sığındığımız qoruyucu mələk, insan yetişdirən müqəddəs mürəbbiyə və şəfqət mücəssəməsidir. Ana – cənnətə gedən yol, sevgi selinin qəhrəmanı, həlim təbiəti ilə fitrət bağçasının solmayan gülüdür. O, xeyir, fəzilət, məziyyət adına var olan bütün gözəlliklərin mükəmməl abidəsidir. Fədakarlıqda əvəzolunmaz, vəfada müqayisə edilməz,

şəfqətdə öndərliyi inkara sığmaz bir varlıq varsa, o da anadır. O, dostluğun, yaxınlığın, sədaqətin gerçək təmsilçisi, kainat ailəsində ali dəyərin tərbiyəçisi, insanlığı islah edəcək mürsidədir. Ömrünü övladı üçün yaşayan, gecəsinin rahatlığını pozan, hər nə olursa-olsun, onlara qayğı göstərən mərhəmət simvoludur.

Ana – təvazösü ilə torpağı, varlığı ilə günəşi, təvəkkülü ilə suyu, sahib olduğu ailəsi ilə də cənnəti xatırladar. Uşaq tərbiyəsi, ailə qalasının mühafizəsi və bu kimi ən ağır vəzifələr ananın çiyinləri üzərindədir. Bütün dəyərlər layladan başlayaraq ananın incə səsiylə körpələrin ruh dünyasına hörülər. O, o qədər böyükdür ki, səadəti, bəxtiyarlığı da özüylə daşıyır, “Cənnət anaların ayaqları altındadır” uca məqamını təmsil edər, əlləri öpülər, sözləri başlara tac olaraq qoyular, Rəhmanın rəhmətinin bir parçası olan rəhmi daşdığı üçün ailədə atadan bir neçə addım öndə dayanar.

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi (AQUPDK) nəşrləri:

Böyük rus pedaqoqu A.S.Makarenko deyirdi ki, “Uşaqları hər şey – insanlar, cisimlər, lakin hər şeydən əvvəl və hamıdan çox insanlar, xüsusilə də valideynlər, müəllimlər, tərbiyəçilər tərbiyə edir. Onlar şəxsi nümunələri və davranışları ilə daim uşaqlara təsir göstərirlər”.

Lazımı həyati bilikləri, təcrübələri olmayan uşaqlar, xüsusilə məktəbəqədər yaşlı uşaqlar özlərini əhatə edən adamların işlərinə və hərəkətlərinə baxır, onları təqlid edir və onlara oxşamağa çalışırlar. Buna görə də valideynlər və tərbiyəçilər öz hərəkətləri, əməlləri, adamlara yanaşma tərzləri ilə uşaqlara daim təsir etdiklərini unutmamalıdırlar.

Məlumdur ki, nümunə – ən təsirli vasitədir. Uşaqların şüurunun formalaşmasında, bir şəxsiyyət kimi yetişməsində ətrafdakıların nümunəsi böyük əhəmiyyətə malikdir. Qədim Roma filosofu Senekanın fikrincə , nəsihətlərlə tərbiyə çətin, nümunələrlə tərbiyə isə asandır. Tərbiyə prosesində nümunə təlim prosesindəki əyaniliyi əvəz edir. Heç bir söz yaxşı və pisin nə demək olduğu haqqında nümunə qədər əyani, konkret təsəvvür yarada bilməz. Nümunənin tərbiyəvi gücünün psixoloji əsasını uşaqların böyüklərə oxşamaq, onlar kimi olmaq meyli və qabiliyyəti təşkil edir. Onlar dərk etməzdən əvvəl təqlid etməyi öyrənirlər.

Milli ruhda yeni insan yetişdirmək vəzifəsini öhdəsinə götürmüş insan şəxsiyyət etibarilə saf olmalıdır. Onun hər bir hərəkətində mənəvi gözəllik, yüksək ideyalıq, vətənə sədaqət, vətənpərvərlik hissi əks olunmalıdır.

Cəmiyyətimizdə baş verən yeniləşmə uşaqlarda öyrənməyə, daima axtarışda olmağa həvəs yaradır. Bütün bunları nəzərə alaraq təlim tərbiyəyə yeni baxışla, yaradıcılıq və işgüzarlıqla yanaşmalıyıq.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev demişdir: “Uşaqlarımız məktəbəqədər yaş dövründən başlayaraq bəşəri dəyərlərdən istifadə edərək milli zəmin üzərində, milli adət-ənənələr ruhunda tərbiyə olunmalıdırlar.”

Gələcəyimizin qurucuları, istiqlalımızın keşikçiləri olan uşaqlarımıza milli dəyərlərimizi anlatmaq, vətənpərvərlik duyğularını aşılamaq, onları bayraq sevgisi və millət sevdası ruhunda böyütmək valideynlərin müqəddəs vəzifəsidir .Uşaq bilməlidir ki, onun ailəsində vətənə, xalqa, doğma yurdun hər qarışına xüsusi

hörmət, ehtiram vardır. Bunu valideyn öz sözlərində, hərəkətlərində, insanlara münasibətində öz şəxsi nümunəsi ilə göstərməlidir. Onlar bu atalar sözünü unutmamalıdırlar: “Nə əkərsən, onu da biçərsən”. Valideynlərin öz uşaqlarına imkan daxilində daha çox vaxt ayırmaları, onlarla birgə istirahət günlərində çox zaman keçirmələri, istirahət günlərində , övladlarını kino-teatra, istirahət parklarına və muzeylərə aparmaları, vətənimizin görməli yerləri ilə tanış etmələri ən gözəl tərbiyə metodlarından biridir. Bu zaman uşaqlar ictimai yerlərdə davranış, qarşılıqlı münasibət, muzeydəki əşyalara, istirahət parkındakı gül-çiçəklərə, yaşıllıqlara qayğı vərdişlərinə yiyələnirlər. Ölkələrinin tarixi ilə yaxından tanış olurlar, onlarda öz xalqına qarşı qürur hissi oyanır, vətənləri ilə fəxr edirlər.

Ailə üzvlərinin davranışı uşağın tərbiyəsinə güclü təsir göstərir. Buna görə də valideynlər ailə üzvləri arasında hörmət və ehtiram hissinin yaranmasına diqqət yetirməlidirlər. Onlar nə qədər çətinliklərlə üzləşsələr də övladlarının yanında bunları bürüzə verməməlidirlər.

Uşaqların tərbiyəsi, şəxsiyyət kimi formalaşması bütün dövrlərdə milli xüsusiyyətlərin, ictimai quruluşun, sosial amillərin tələblərinə uyğun aparılmışdır. Tarixən hər bir xalq, hər bir dövlət özünün tələblərinə uyğun şəxsiyyət formalaşdırmağı həlli vacib məsələ kimi yerinə yetirməyə çalışmışdır. Tərbiyə və uşaq şəxsiyyətinin formalaşdırılması mürəkkəb və çoxşaxəli proses hesab edildiyindən, onunla müxtəlif sosial institutlar məşğul olur.

Qabiliyyətli, istedadlı uşaq və gənclərlə aparılan işlərin daha sistemli, səmərəli və məzmunlu təşkili üçün dövlət başçısının 2006-cı il aprelin 17-də verdiyi Sərəncamla “Xüsusi istedadada malik olan uşaqların (gənclərin) yaradıcılıq potensialının inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2006-2010-cu illər)” təsdiq edildi. Proqramın qəbulunda məqsəd respublikanın təhsil müəssisələrində mövcud istedad potensialını vaxtında aşkara çıxarıb, onun inkişafını təmin etmək üçün xüsusi tədbirlər planı hazırlamaq, ölkə ictimaiyyətinin diqqətini bu vacib məsələnin həllinə yönəltməkdən,

istedadlı uşaq və gənclərin inkişafına dövlət qayğısını gücləndir-məkdən ibarət idi.

İstedadlı gənclərin inkişafı üçün müvafiq şəraitin yaradılması baxımından ölkə başçısı tərəfindən təsdiq edilmiş “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsil almalarına dair Dövlət Proqramı”da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların təlim-tərbiyəsinin günün tələbləri səviyyəsində qurulmasını təmin etmək məqsədilə kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutan “Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin yeniləşdiril-məsi Proqramı (2007-2010-cu illər)” uşaqların fiziki tərbiyəsi vəzifələrinin müvəffəqiyyətlə həllini nəzərdə tutur, uşaqların fiziki, əqli və psixoloji cəhətdən məktəbə hazırlığı üzrə beynəl-xalq təhsil məkanında son mütərəqqi təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqini vacib sayır. “Uşaq Hüquqları Konvensiyası”, “Uşaq Hüquqları haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu” da bu məqsədə xidmət edir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarla fəaliyyətin uğurları valideynlər ilə aparılan işin səviyyəsindən asılıdır. Bunun təmin olunması üçün valideynlərin pedaqoji maarifinin təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Məlumdur ki, valideynlərin bir qismi müəllim və tərbiyəçi olsalar da böyük əksəriyyəti müxtəlif peşə sahibləri, hətta savadsız və məşğuliyyətsiz şəxslərdir. Onların pedaqoji maariflənməsinə böyük ehtiyac hiss olunur. Təcrübə göstərir ki, bəzən öz sahəsini mükəmməl bilən alimlər belə, kiçikyaşlı uşaqların tərbiyəsində çətinlik çəkirlər, əksinə, evdar qadınların, savadsız hesab etdiyimiz şəxslərin bir qismi isə mükəmməl tərbiyəçilərdir. Onlar ətraf aləmin təsiri ilə təcrübə yolu ilə tərbiyə nəzəriyyəsinə mükəmməl yiyələnmişlər.

Respublikamızda əqli və fiziki cəhətdən qüsurlu uşaqların sayı artmaqdadır. Bunun isə müxtəlif səbəbləri var: iqlimin korlanması, irsi amillərin təsiri, müharibə, stress, narkomaniya, alkoqolizm, ailə çəkişmələri və s. bu kimi amillər ağır zərbəsini

ilk növbədə anaya, onun bətnindəki körpəyə vurur. Nəticədə lal, kar, kor, əqildən kəm uşaqlar doğulur. Əqli və fiziki qüsurlu uşaqlar : Nitqi qüsurlu , zəif eşidən, ya lal-kar, kor və zəif görən uşaqlar təlim-tərbiyələrini respublikamızda fəaliyyət göstərən müxtəlif tipli xüsusi internat məktəblərində alırlar. Əqli qüsurlu - oliqofren uşaqlar isə yardımçı məktəblərdə təlim-tərbiyə alırlar. Bu tipli məktəblərdə şagirdlərə xəstəlik dərəcəsinin ağırlığından asılı olaraq təlim verilir.

Bildiyimiz kimi oliqofren xəstəliyinin 3 dərəcəsinə: debil, imbetsil, idiot ayırd edirlər. Yardımçı məktəbin şagird kontingentinin əksəriyyətini debil uşaqlar təşkil edir. Xüsusi məktəblərdə anormal uşaqlar ən çox əməyə yönəldilir, burada əmək tərbiyəsi daha çox səmərə verir. Çünki, insan həyatda əldə etdiyi bütün uğurları üçün əməyə minnətdardır. Qeyd etdiyimiz kimi, hələ qədim zamanlardan bütün dünya filosofları, alim və pedaqoqları əməyə yüksək qiymət vermiş, əməyin insan həyatında rolunu qeyd etmişdilər. Qədim Roma filosofu Senekaya görə, nəcib ağıllar əməklə cilalanır, K. Uşinski “Əməyin psixi və tərbiyəvi əhəmiyyəti” adlı əsərində əməyin insan həyatındakı rolunu pedaqoji baxımından daha əsaslı hesab etmişdir. Böyük maarifpərvər Həsən bəy Zərdabi əməyi həyati zərurət kimi qiymətləndirir, onun orqanizmin müalicə vasitəsi hesab edərək , demişdir: “Fiziki əmək xəstəlikləri müalicə edir, şəxə qalib gəlir, insanda əxlaqi intibah əmələ gətirir.”

Anormal uşaqların sənətə, peşəyə ehtiyacı daha çoxdur. Ailədə tərbiyə alan anormal uşaqların valideynləri onları öz təsiri altına alıb, nizam-intizama dəvət etməli, onlara mədəni davranış, böyüklərə hörmət, əməksevərlik kimi müsbət keyfiyyətləri aşılamalıdır. Deməli, məktəb anormal uşağın ailədəki tərbiyəsini davam etdirməlidir. Uşaqların dünyagörüşünün, mənəvi aləminin

formalaşmasında bir vətəndaş kimi yetişməsində xüsusi məktəblər geniş imkanlara malikdir. Əyani əşyalar, gördükləri və işlədikləri alətlər, uşaqların şüuruna çox təsir edir, onları əməyə və peşə-yönümünə istiqamətləndirir. Bu da onların cəmiyyətdən təcrid olunmamalarına öz müsbət təsirini göstərir.

Beləliklə, əmək normal insanların həyatında nə dərəcədə mühüm yer tutursa, qüsurlu uşaqların həyatında daha müsbət əhəmiyyət kəsb edir. Qüsurlu uşaqlarla aparılan əmək işləri gələcəkdə onların müstəqil yaşamaları üçün, özlərini işlə təmin etmələri üçün ilkin zərurətdir. Əmək dərsləri didaktik baxımdan düzgün təşkil edilməli, onun səmərə və keyfiyyətinin artırılması üçün müsbət emosiyalar aşılayan vasitə və yollardan istifadə olunmalıdır.

Azərbaycan BMT Baş Məclisində 2006-cı il dekabrın 13-də qəbul edilmiş “Əlillərin hüquqları haqqında” konvensiyaya müvafiq bəyənətlə qoşulub.

Əlil uşaqların hüquqlarının qorunması ilə bağlı görülən işlər ölkəmizdə fəaliyyət göstərən bir sıra xarici təşkilatların da fəaliyyətindən yan keçmir.

Oriqami “Uşaq və Yeniyetmələr İctimai Birliyi” 29 dekabr 2003-cü ildən dövlət qeydiyyatından keçib. Əsas məqsədi və vəzifəsi uşaq və yeniyetmələrin, eləcə də əlil uşaqların asudə vaxtlarının yeni məzmununda təşkili, təhsilə cəlb olunması, bərpası və inkişafıdır.

Bu sırada Azərbaycana birgə Yardım (UAFA) təşkilatının rolunu xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Təşkilat neçə illərdir ki, Azərbaycanda əlil və qüsurlu uşaqların problemlərilə məşğul olur, onlara müxtəlif yardımların edilməsi ilə bağlı layihələri reallaşdırır.

UAFA-nın meneceri Gülarə Pənahovanın sözlərinə görə Uşaq Hüquqları Konvensiyasının 23-cü maddəsində göstərilir ki: “Hər bir uşağın ailədə yaşamaq, təhsil almaq, bütün mövcud xidmətlərdən istifadə etmək hüququ var. Uşağın hərtərəfli harmonik inkişafına nail olmaq üçün onun bu hüquqları yalnız

dövlət deyil, həm də ailə təmin etməlidir.”Əlil uşaq onun maksimum müstəqilliyini və inteqrasiyasını təmin edən şəraitə , onun tam dəyərli və layiqli həyat sürməsinə kömək etmək üçün xüsusi qayğı, təhsil və hazırlıq hüququna malikdir.

Dünya təcrübəsində əlilliyi olan uşaqların inkişafı, cəmiyyətə inteqrasiyasıyla bağlı Aktiv Terapiya, İcma əsaslı Reabilitasiya, Qeyri-kiping (uşaqların ailədə yaşamasının təmin edilməsi) kimi özünü doğrultmuş proqramları UAFA təşkilatı Azərbaycana gətirərək, yerli şəraitə uyğunlaşdırmış və fəaliyyət göstərdiyi 11 il ərzində sınaqdan keçirmişdir.

2004-cü ildə İÖR (İcma əsaslı Reabilitasiya) Proqramını Azərbaycanda sınaqdan keçirmək məqsədilə UAFA İÖP üzrə beynəlxalq ekspert, professor Maya Toması Azərbaycana dəvət etdi. Proqramı həyata keçirmək üçün 3 region – Gəncə, Xaçmaz və Bakının Yasamal rayonu seçildi.

Əlaqədar nazirliklərin dəstəyi ilə Gəncədə 27 saylı məktəbdə, Xaçmazda 6 saylı uşaq bağçasında, Bakıda Avropa Liseyində və Uşaq Nevroloji xəstəxanasında İÖP mərkəzləri yaradıldı. Bu mərkəzlərin yaradılmasında məqsəd müasir reabilitasiya metodlarından istifadə edərək, əlilliyi olan uşaqların gündəlik həyat bacarıqlarını inkişaf etdirmək, əlillik barədə əhalini məlumatlandırmaq, cəmiyyətin diqqətini əlilliyi olan uşaqlar üçün bərabər imkanların yaradılmasına yönəltmək və əlilliyi olan uşaqların valideynlərindən və digər ailə üzvlərindən ibarət “Valideyn Birlikləri” yaratmaq idi. Mərkəzin xidmətlərindən istifadə edən əlilliyi olan uşaqların gündəlik həyat bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün fərdi və qrup məşğələləri, uşağın inkişaf səviyyəsinə və bacarıqlarına uyğun müxtəlif oyunlar, dərəcələr təşkil olunur. Bu məşğələlərə bağçaya gələn və ya əlilliyi olan uşaqların bacarıqları da cəlb olunur: Valideynlərin məşğələlərdə iştirakı mütləqdir, çünki praktiki məşğələlər zamanı onlara əlilliyi olan uşaqla davranma, onun bacarıqlarının inkişafı üsulları öyrədilir. Valideynlər üçün uşaq inkişafı, müvəkkillik, uşaq hüquqları, biznes planlaşdırılması mövzularında təlimlər keçilir, uşağın

inkişafı ilə bağlı mərkəzdə və ya telefon vasitəsilə məsləhətlər verilir. Dayaq-hərəkəti problemi olan uşaqla iş zamanı onun düzgün vəziyyətdə oturması, ayaq üstə durması üçün xüsusi avadanlıq, yemək zamanı istifadə etmək üçün qalın dəstək ilə xüsusi çəngəl, qaşığı, bıçağın hazırlanması, uşağın bir yerdən başqa yerə daşınması qaydaları barədə də valideynlərə məlumat verilir.

Mərkəzlərin uşağın hüquqları, ona qayğı və qulluq sahəsində göstərdiyi bütün xidmətlər valideynlərin bilik və bacarıqlarını, özünəinam hissələrini, məsuliyyətlərini artırır. Mərkəzə gələn valideynlər bir-birilə ünsiyyət qururlar, uşaqla bağlı problemlərini, uğurlarını bölüşürlər. Valideynlər üçün həftə sonları evdarlıq, kulinariya dərnəkləri təşkil olunur ki, bu da valideynlərin stress vəziyyətindən çıxarılması, biliklərini başqaları ilə bölüşməsi və asudə vaxtlarının təşkili üçün əhəmiyyətlidir.

Mərkəzlərdə, həmçinin yerli səhiyyə və təhsil şöbələrindən işçiləri üçün “Uşaq inkişafı”, “Sosial iş”, “Əlilliyə sosial və tibbi yanaşma modelləri”, “Əlilliyin ailəyə təsiri” “İnternatların uşağın inkişafına təsiri” mövzularında təlimlər keçirilir.

Hazırda Azərbaycanda bir neçə böyük maliyyə vəsaiti tələb edən uşaq bərpa mərkəzləri fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyeva xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlara və onların ailələrinə çox böyük dayaqdır. Çox zaman xüsusi qayğıya ehtiyacı olan ailələr göydə Allah, yerdə Heydər Əliyev Fonduna ümüdlərini bağlayırlar. Bu ümidlər isə demək olar ki, həmişə həyata keçir. Belə ümidlərdən biri isə “Autizm” Mərkəzi İctimai Birliyinin Dövlət tərəfindən qeydə alınması , məhz Heydər Əliyev Fondunun köməkliyi ilə reallaşdır.

“Autizm Defektoloji və Psixoloji Yardım Mərkəzi İctimai Birliyi” Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin sosial sifarişli ilə “Sağlamlıq imkanları məhdud (autizm) uşaqlara defektoloji və psixoloji yardım göstərilməsi” layihəsini icra edir.

Bu layihəyə əsasən Heydər Əliyev Mərkəzində “Autizmin tanımı, ixtisasçıların və valideynlərin maarifləndirilməsi” mövzusunda maarifləndirici trening-seminar keçirildi. Autizm sindromlu uşağın cəmiyyətə inteqrasiya edilməsində müsbət təcrübənin rolu – maarifləndirici trening Suraxanı rayonunda keçirilmişdir. Tədbir ƏƏSMN-i, Suraxanı RİH-nin dəstəyi ilə təşkil edilmişdir. Bu layihənin əsas məqsədi autizm maarifləndirmə və bu sindromdan qurtuluş yollarını valideynlərə başa salmaq, onları düzgün istiqamətləndirməkdir.

Autizm – latın sözü olub “özü” deməkdir. Autizm sindromlu uşaqlar daim özləri ilə oynayır, ətraf aləmə maraq göstərmirlər. Autizm sindromlu uşaq bic, ərköyün, şıltaq, bacarıqsız kimi görünə bilər. Autizm maarifləndirmə ölkəmizdə ANS TV-də “İkinci həyat” verilişində təşkil edilmiş geniş veriliş vasitəsilə yayımlandı. Demək olar ki, bu verilişdən sonra autizm sindromlu övladı olan valideynlər nisbətən özünəqapanmadan xilas olaraq övladlarını atmaq yaxud da gizlətmək kimi hisslərdən azad oldular. Son zamanlar Autizm İctimai Birliyinin “Autizm maarifləndirmə” layihəsinin uğurla həyata keçməsi cəmiyyət üzvlərinin autizm sindromunu tanıması və bu sindromdan qurtuluş yolları haqqında geniş bilgilərə malik olmasına səbəb olmuşdur. Artıq cəmiyyət autizmlı uşaqlarla rəftar qaydalarına bələd olmuş, onlara diqqət göstərməyə başlamışlar.

Autizm – ictimai Birliyinin xeyirxah layihələrindən biri olan Autizmə qarşı stiqma layihəsinə 2011-ci ilin sentyabr ayının əvvəlində start verildi. Layihənin əsas məqsədi autizm haqqında maarifləndirilmə, ailələrdən başlayan stiqmaya məruz qalmış autizm sindromlu uşaqları aşkarlamaq, ilk öncə valideyni maarifləndirərək onun nədən başlayacağını istiqamətləndirmək, həmin regionlarda aidiyyəti təşkilatlara bu cür uşaqlar haqqında məlumat vermək, onları xüsusi proqram əsasında olan təlimə cəlb etmək, regionlarda fəaliyyət göstərən TV-kanallarında canlı yayımlarda olmaq və İctimai Birlik tərəfindən tərtib edilmiş xüsusi maarifləndirmə kitabçalarının autizm sindromlu övladı

olan valideynlərə yayımlamaq və s. kimi tədbirləri həyata keçirmək olmuşdur. Bu məqsədlə İctimai Birliyin xüsusi Autizm.az internet səhifəsi fəaliyyətdədir.

Autizmə qarşı stiqma layihəsini uğurla davam etdirməkdə bizə yardımçı olan İctimai Birliyin orqanı olan Autizm qəzetinin də rolu çox böyükdür. Belə ki, müəyyən tədbirlər, yeniliklər, autizm sindromu haqqında geniş və əhatəli məlumatları əks etdirən valideynlərin istək və arzularını əsas tutan bu qəzet respublikamızda autizm sindromlu övladı olan ailələrin ümidlərini doğrultmaqdadır.

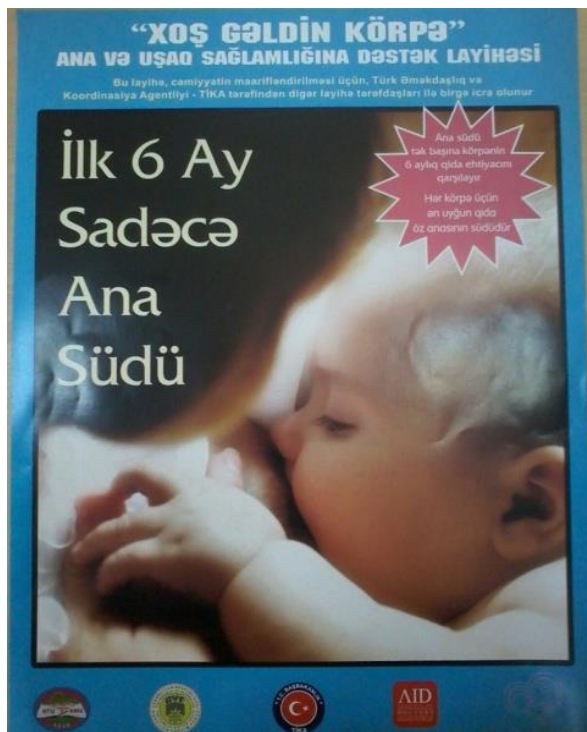
Azərbaycan Respublikası Əlil Təşkilatları İttifaqı (ƏTİ) “Dünyaya Baxış” beynəlxalq humanitar təşkilatının dəstəyi ilə “Əlilliyi olan insanların həyatında müsbət dəyişiklik” layihəsi həyata keçirir. Layihənin ümumi məramı əlilliyi olan insanlar üçün sosial və hüquqi şəraitin yaxşılaşdırılmasıdır.

Beynəlxalq Millətlər Təşkilatı 2007-ci il dekabr ayında ümumi assambleyada 2 apreli ümumdünya autizm sindromunun maarifləndirmə günü kimi qeyd olunması haqqında qərar qəbul etdi. O gündən bu yana autizm sindromunu tanıyan, bu sindroma qarşı mübarizə aparan ölkələrdə 2 aprel dövlət səviyyəsində qeyd olunur.

Azərbaycan Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində (ƏƏSMN) Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) əlilliyi olan şəxslərin məşğulluğunun dəstəklənməsi, onların peşə hazırlığının təşkili sahəsində əməkdaşlığın konkret detallarının qısa müddət ərzində bir işçi qrupu səviyyəsində müəyyən edilməsini qərara alıb. Həmçinin yaxın vaxtlarda bu sahədə müvafiq əməkdaşlıq sənədinin imzalanması və layihələrə başlanılması barədə yekdil fikir ifadə olunub.

“Xoş gəldin Körpə” Ana və Uşaq sağlamlığına dəstək layihəsi cəmiyyətin maarifləndirilməsi üçün, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi-TİKA tərəfindən Tibb Universitetinin Tədris-cərrahiyyə klinikasında həyata keçirilən “Xoş gəldin

körpə” ana və uşaq sağlamlığına dəstək layihəsinin iştirakçlarına sertifikatlar təqdim olunub.

"XOŞ GƏLDİN KÖRPƏ"
ANA VƏ UŞAQ SAĞLAMLIĞINA
DƏSTƏK LAYİHƏSİ

Bu layihə, cəmiyyətin məsuliyyətini artırmaq üçün,
 Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi - TİKA tərəfindən
 digər layihə tərəfdarları ilə birgə icra olunur.

 Türk Əməkdaşlıq və
 Koordinasiya Agentliyi

 Azərbaycan
TPA (Türkiyə)
 Azərbaycan Respublikası
Səhiyyə Nazirliyi
 Beynəlxalq Fəxrət
İttifaqı
 Dünya Anası və Uşaqların
Sağlamlığını Təmin Edən
DANI

ANA SÜDÜ
 YENİ DOĞULMUŞ KÖRPƏ ÜÇÜN ƏN UYGUN QIDDIR

Ənənədən, ana ilə körpə arasında düzgün bağlanma qüvvələri və bu bağ ömür boyu davam edir.

Analar, körpələrinin sağlamlığına və onların sağlamlığı üçün ən böyük yatırımını anıya etməyə başlayırlar.

Ana südü bir körpənin sağlamlığı üçün ən yaxşı qida qaynağıdır.

SAĞLAM NƏSİLLƏR ÜÇÜN ANA SÜDÜ

Bu layihə, cəmiyyətin məsuliyyətini artırmaq üçün, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi - TİKA tərəfindən digər layihə tərəfdarları ilə birgə icra olunur.

 Azərbaycan
TPA (Türkiyə)
 Azərbaycan Respublikası
Səhiyyə Nazirliyi
 Türk Əməkdaşlıq və
Koordinasiya Agentliyi
 Beynəlxalq Fəxrət
İttifaqı
 Dünya Anası və Uşaqların
Sağlamlığını Təmin Edən
DANI

“Layihə çərçivəsində təlim proqramları həyata keçirilib. Azərbaycanda ilk dəfə həyata keçirilən layihənin məqsədi, körpə doğulanda ona ilk 2-3 dəqiqədə göstərilən diqqətin, qulluğun önəminin izah edilməsidir. Belə ki, ilk doğulan zaman körpəyə qarşı olan hər hansı bir yanlışlıqlar onun həyatı boyunca kor, şikəst və digər ağır xəstəliklərə tutulmasına səbəb ola bilər. Bu məqsədlə Dünya Sağlamlıq Təşkilatının təcrübəsindən yararlanan layihədə təlim keçmiş mütəxəssislər öyrəndiklərini həm şəhərlərdə, həm də Azərbaycanın hər bir bölgəsində sadə vətəndaşlara aşılacaq”.

Gənc Ana və Uşaqların Maarifləndirilməsi İctimai Birliyi də öz fəaliyyətində sosial layihələrin keçirilməsinə daha çox əhəmiyyət və üstünlük verir. Bu günlərdə Gənc Ana və Uşaqların Maarifləndirilməsi İctimai Birliyi, Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin bilavasitə maliyyə və texniki dəstəyi və TİKA-nın Bakı Ofisinin əməkdaşlığı çərçivəsində görmə qabiliyyəti məhdud və ya itirilmiş uşaqlar üçün Dil kursları və İnformasiya Mərkəzinin yaradılması layihəsini həyata keçirmişdir. Layihənin əsas məqsədi görmə qabiliyyətini itirmiş uşaqların cəmiyyətə tam və səmərəli inteqrasiyasına dəstək vermək, onların sağlam uşaqlarla davamlı ünsiyyətini təşkil edərək cəmiyyətdə mövcud olan stiqmanın aradan qaldırılmasına nail olmaqdır. Altı ay ərzində həyata keçirilmiş bu Layihə çərçivəsində yaradılmış Mərkəz Səməd Vurğun küçəsi 88-də yerləşən Firudin Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında fəaliyyət göstərəcəkdir. Mərkəzdə uşaqlara mənəvi-psixoloji dəstək göstərilməklə, onların özlərinin reallaşdırmaq imkanlarına, informasiya əldə etmələrinə şərait yaradılacaqdır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 15 sentyabr tarixində “Ana və uşaqların sağlamlığının qorunması üzrə Tədbirlər Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında” Qərarı bu sahədə çox diqqətəlayiq bir addımdır.

2015-ci il fevralın 20-də isə Bakıda Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi (AQUPDK), Ədliyyə Nazirliyi, Gənclər Təşkilatları Milli Şurası və “Sağlam Ailə” Tibb Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə “Sağlam ailə – sağlam cəmiyyət-güclü dövlət” mövzusunda konfrans keçirilmişdir. Konfransın əsas məqsədi nikaha daxil olan şəxslərin nikahdan əvvəl tibbi müayinə keçməsi ilə bağlı “Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” 2014-cü il 17 oktyabr tarixli Qanunun tətbiqidir.

Məlumdur ki, Azərbaycanın Birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun, UNESCO VƏ İSESCO-nun xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2005-ci ildən xüsusi qayğıya ehtiyacı olan, fiziki məhdudiyətli əliliyi olan şəxslərin respublikamızda bərabər imkanlar əldə etmələri məqsədi ilə davamlı olaraq bir sıra sosial layihələr həyata keçirilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu tipli layihələr indi də davam etdirilir. Fondun və şəxsən Mehriban Xanımın bu fəaliyyəti bütün cəmiyyət üçün bir nümunə olmaqla, həm də imkanı olan hər kəs üçün də bir mesajdır.

Ədəbiyyat

1957

1. **Səmədova, M.** Uşaq və məktəb kitabxanalarına kömək: metodik vəsait /M.X.Səmədova, M.Y. Nəcəfova; red. Ə.Xələfov; M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Kitabxanası.- Bakı: [s.n.], 1957.- 56 s.: 20 sm.

1961

2. **Məmmədov, Q.** Valideynlər arasında pedaqoji təbliğat /Qulam Məmmədov; red. H.Rasizadə; Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyi, Azərbaycan Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu.- Bakı, 1961.- 56 s.

1962

3. **Məmmədov, Q.** Məktəb, müəllim və ailə /Q.Məmmədov; red. A.Abdullayev; Azərbaycan SSR Siyasi və Elmi Bilikləri Yayan Cəmiyyət.- Bakı, 1962.- 31 s.

1972

4. **Vəlixanlı, İ.** Məktəb, ailə və ictimaiyyət /İsfəndiyar Vəlixanlı, Məcid İsmixanov; red. E.Muradağayeva.- Bakı: Maarif, 1972.- 122 s.

1973

5. **Quliyev, S.** Şagirdlərin tərbiyəsində məktəbin ailə və ictimaiyyətlə birgə işi: metodik vəsait /Sərdar Quliyev; red. Təyyar Musayev; Azərbaycan SSR Maarif Nazirliyi, Proqram-metodika İdarəsi, Tərbiyə İşləri üzrə Metodkabinet.- Bakı, 1973.- 37 s.

1983

6. **Adilov, M.** Uşaq və şeir /Musa Adilov, Vaqif Mərdanov; elmi red. Ə.Abdullayev .- Bakı: Maarif, 1983.- 213, [3] s.

Əsərdə uşaq şəirinin forma və məzmun xüsusiyyətləri, onun ifadə vasitələri, ahəngdarlığı və musiqililiyi, real aləmi dərk etməkdə rolu, vətənpərvərlik və beynəlmiləlçilik ideyaları aydın şərh olunmuşdur.

1988

7. Əliyev, H. Ailə və məktəb ənənələri sağlam nəsil tərbiyə edir /Həmzə Əliyev; elmi red. Yusif Talıbov.- Bakı: Maarif, 1988.- 106, [2] s.

Kitabda valideynlərin özünü aparması, övlad şəxsiyyətinə hörmətlə yanaşmaq məsuliyyəti, hər şeydən əvvəl ailədə öz nüfuzunu gözləməsi və s. bu kimi aktual məsələlər təhlil olunmuşdur.

1990

8. Qasimov, A. Gənclik və ailə /Aristo Qasimov.- Bakı: Maarif, 1990.- 67 s.

Kitabça nigahın pozulması hallarının azalması və gənclərin qarşılıqlı daha səmimi münasibətli ailə yaratmaları kimi insanpərvərlik məqsədinə xidmət üçün nəzərdə tutulmuşdur.

1991

9. Axundov, S. Ailədə uşaqların əxlaq tərbiyəsi /Soltansəlim Axundov, Ağahüseyn Həsənov.- Bakı, 1991.- 278 s.

Kitab ailədə uşaqların əxlaq tərbiyəsinin qoyuluşu, məzmunu, həyata keçirilməsinin prinsip və üsullarını, əxlaqi keyfiyyətlərdən kollektivçilik, əməksevərlik, vətənpərvərlik və s. hissələrin uşaqlara aşılmasında valideynlərin borcu və məsuliyyəti kimi problemləri əhatə edir.

1996

10. Fətəliyev, X. Ailədə milli tərbiyə /Xəlil Fətəliyev; elmi red. Vidadi Xəlilov; N.Tusi ad. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.- Bakı, 1996.- 187 s.

1998

11. İbrahimov, A. Uşaq tərbiyyəsinin bəzi aktual problemləri: metodiki vəsait /Ağababa İbrahimov, Hüseyin Xəlilov; elmi red. M.Hacıyev, N.Məmmədov.- Bakı: Elm, 1998.- 100 s.

Metodiki vəsaitdə çox maraqlı şəkildə uşaq şəxsiyyətinə hörmət, onun şəxsiyyət kimi formalaşmasında ailə münasibətlərinin rolu, uşaqda təmiz və ifadəli nitqə nail olma yolları və s. ətraflı izah edilir.

2001

12. Mərdanov, M. Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri /Misir Mərdanov, Əsgər Quliyev; elmi red. Ramiz Mehdiyev.- Bakı: Çapaşoğlu, 2001.- 272 s.

Kitabda ilk dəfə olaraq sistem halında müstəqil Azərbaycanın dövlət rəmzlərinin yaranması tarixi izlənilir, milli rəmzlərin bərpası və qəbulu yolunda Prezident cənab Heydər Əliyevin müstəsna rolu göstərilir, milli himnimizin təkamülü və ideya-məzmun xüsusiyyətləri tarixi-filoloji planda təhlil edilir.

2004

13. Qasımova, L. Məktəblilərin milli-mənəvi dəyərlər əsasında tərbiyəsi təcrübəsindən /Ləzifə Qasımova; elmi red. H.Əlizadə.- Bakı: Nurlan, 2004.- 220 s.

Monoqrafiya çox aktual və vacib bir pboblemə - böyüməkdə olan nəslin Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərləri əsasında tərbiyəsi məsələsinə həsr olunmuşdur.

14. Talıbov, Y. Məktəblilərin milli mentalitet əsasında tərbiyə edilməsi /Talıbov, Y.R., Pirverdiyeva, S.B və b.- Bakı.- 2004.-174 s.

2005

15. Xəlilov, S. Təhsil, təlim, tərbiyə /Sələhəddin Xəlilov.- Bakı: Azərbaycan Universiteti, 2005.- 650 s.

2006

16. Əliyev, P. Gənclərin milli-mənəvi dəyərlər əsasında tərbiyəsi /Pirali Əliyev; rəy.: A.Abbasov, V.Xəlilov, H.Bayramov; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Təhsil Problemləri İnstitutu; Beynəlxalq Kollec.- Bakı: Təhsil, 2006.- 263 s.

Kitabda milli-mənəvi dəyərlərin mahiyyəti, məktəbdə bu işin təşkilinin pedaqoji əsasları, proqram və dərsliklərdə problemlərin qoyuluşu, məktəb təcrübəsində vəziyyət, dərstdə, sinifdən xaric və məktəbdən kənar tədbirlərdə milli-mənəvi tərbiyənin aşılınması yolları işlənmişdir.

17. Xüsusi istedadlı malik uşaqların (gənclərin) yaradıcılıq potensialının inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2006-2010-cu illər).- Bakı: Təhsil, 2006.- 47 s.

18. Seyidov, N. İctimai fəal məktəb: Məktəb-İcma-Ailə əməkdaşlığı /Nabil Seyidov; “Ümidli Gələcək” Gənclər Təşkilatı, Azərbaycan Valideyn-Müəllim Assosiasiyası.- Bakı, 2006.- 86 s.

Vəsait Azərbaycan və digər ölkələrdə son beş il ərzində İctimai-Fəal Məktəb (İFM) və Valideyn-Müəllim Assosiasiyası (VMA) modelinin tətbiqi təcrübəsinə əsaslanır.

2009

19. Kərimov, Y. Uşaq məktəbə gedir /Yəhya Kərimov; red. A.Abbasov.- Bakı: [s.n.], 2009.-151, [1] s.

Kitab ailədə və uşaq bağçasında uşağın məktəbə hazırlanmasının mühüm məsələlərini əhatə edir. Kitabda uşağın məktəbə hazırlanmasının mahiyyətindən, fiziki, psixoloji, əqli və sosial iradi hazırlığından, onun məktəbə hazırlığı səviyyəsini öyrənmək məqsədilə sadə pedaqoji diaqnostikanın təşkilindən, metodik məsələlərin bəzi məqamlarından söz açılır.

2011

20. Cəfərova L. Müasir uşaq bağçalarında təlimin təşkili /Cəfərova L.- Bakı, 2011. Bizdə yoxdur.

2013

21. Bağçada və məktəbdə 101 şeir: Mövzular: 1.Məktəb;
2.Vətən; 3.Ailə; 4.Uşaqların öz dünyası; 5.Təbiət; 6.Fəsillər;
7.Əşyalar dünyası /nəşrin rəhbəri P.Eyyubov; red. E.Raqifoglu;
rəsmlər E.Cabbarov, S.Səmədova; dizayn Ö.Məmmədov.- Bakı:
Qələm, 2013.- 122, [6] s.

Rus dilində

2005

22. Путилова, Е. Детское чтение - для сердца и разума: очерки по истории дет. лит. /Евгения Путилова; под ред. С. А.Гончарова.- Санкт-Петербург: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 2005.- 402 с.

Книга может быть полезной студентам, занимающимся проблемами детства, студентам-филологам.

Dissertasiyalar

1996

23. Kərimov, V. Gənc valideynlərlə pedaqoji maarifin təşkili və kiçikyaşlı məktəblilərin təlim əməyinə onun təsiri: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Vaqif Kərimov; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1996.- 197 s.

1998

24. Cahangirova, T. Kiçikyaşlı məktəblilərin mənəvi tərbiyəsində bədii nümunələrdən istifadə: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi iddiası üçün olan dissertasiya: 13.00.01. /Tükəzban Cahangirova; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1998.- 155 s.

25. Cəfərova, L. Məktəbə hazırlıq qrupunda uşaqların ictimai həyat hadisələri ilə tanışlığı üzrə işin sistemi: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi iddiası üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Laləzar Cəfərova; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1998.- 171 s.

26. Məmmədova, M. Kiçikyaşlı məktəblilərin ailə tərbiyəsində qarşıya çıxan çətinliklər və bunların aradan qaldırılması yolları: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Mehriban Məmmədova;

Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1998.- 124 s.

27. Talıbova, X. Kiçikyaşlı məktəblilərin humanizm tərbiyəsi: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi iddiası üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Xalidə Talıbova; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1998.- 132 s.

1999

28. Qasımova, S. Kiçikyaşlı məktəblilərin vətənpərvərlik tərbiyəsində tarix və mədəniyyət abidələrindən istifadə: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Südəbə Qasımova; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 1999.- 121 s.

2000

29. Sultanova, İ. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda milli hisslərin formalaşdırılması: psixologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq iddiası üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 19.00.07. /İlhamə Sultanova; Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutu.- Bakı, 2000.- 132 s.

2004

30. Şıxəliyeva, İ. Şagirdlərin idrak fəallığının artırılmasında müəllim, şagird və valideyn əməkdaşlığının rolu: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi iddiası üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /İlahə Şıxəliyeva; Bakı Dövlət Universiteti.- Bakı, 2004.- 154 s.

2006

31. Şahbazova, Q. Kiçikyaşlı məktəblilərin nümunələr vasitəsilə mənəvi tərbiyəsi (Naxçıvan Muxtar Respublikası məktəblərinin materialları əsasında): pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya:

13.00.01. /Qızıltac Şahbazova; Naxçıvan Dövlət Universiteti.- Naxçıvan, 2006.- 129 s.

32. Yusifova, N. Yeniyetməlik yaşı dövründə ailədə uşaqlarla aparılan vətəndaşlıq tərbiyəsi işinin imkanları və yolları: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiya: 13.00.01. /Nəzakət Yusifova; Naxçıvan Dövlət Universiteti.- Naxçıvan, 2006.- 129 s.

2007

33. Baxışova, Ş. Məktəbəqədər müəssisələr və ibtidai siniflərdə islam dəyərlərindən istifadə üzrə işin təşkili yolları: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Şərafət Baxışova; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu.- Bakı, 2007.- 215 s.

2008

34. Abbasova, G. Kiçikyaşlı məktəblilərdə mənəvi inamın formalaşdırılması: pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Gülbəniz Abbasova; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Gəncə Dövlət Universiteti.-Bakı, 2008.- 137 s.

2010

35. Sadıqova, S. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda vətənpərvərlik hissinin inkişaf etdirilməsi üzrə işin sistemi: pedaqoji elmlər üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.01. /Sona Sadıqova; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri İnstitutu.- Bakı, 2010.- 153 s.

2012

36. Almuradova, S. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlara Azərbaycan milli musiqisinə dair bilik, bacarıq və vərdişlərin aşılınması

sistemi: pedaqoji elmlər üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 13.00.02. /Sevda Almuradova; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Ü.Hacıbəyli ad. Bakı Musiqi Akademiyası.- Bakı, 2012.- 176 s.

2013

37. Əliyeva, S. Musiqi kurikulumu əsasında sinif müəllimlərinin hazırlığının yüksəldilməsi üzrə işin sistemi: pedaqoji elmlər üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiya: 58.01.01. /Sevinc Əliyeva; Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Ü.Hacıbəyli ad. Bakı Musiqi Akademiyası.- Bakı, 2013.- 138 s.

Dövri mətbuatda və məcmuələrdə dərc edilmiş məqalələr

1991

38. Əhmədov, E. Uşaq mütaliəsinə rəhbərliyin bəzi xüsusiyyətləri /E.Əhmədov //Mədəni-maarif işi.- 1991.- №2.- S.12-15.

1993

39. Əliyev, H.Ə. Müstəqil dövlətimizin gələcəyini bu günün gəncləri qorumalıdır /H.Ə. Əliyev //Azərbaycan qəzeti.- 1993.- 25 sentyabr.

1996

40. Əliyev, H.Ə. Hər bir Azərbaycan gənci müstəqil dövlətimizin fəal qurucusu olmalıdır /H.Ə. Əliyev //Xalq qəzeti.- 1996.

1997

41. Babayev, A. Məktəblilərin mənəvi tərbiyəsində milli dəyərlərdən istifadə /A.M.Babayev //Azərbaycan məktəbi.- 1997.- №1.- S.13-16.

1998

42. Rzayev, S. Kiçik məktəbyaşlı uşaqların mütaliə xüsusiyyətləri /Sahib Rzayev //Kitabxanaşünaslıq və Biblioqrafiya.- 1998.- №1.- S.33-40.

1999

43. Əliyev, H.Ə. Təhsil sahəsi xalqımızın bu günü, millətimizin, dövlətimizin gələcəyi üçün ən vacib bir sahədir /H.Ə.Əliyev //Azərbaycan məktəbi.- 1999.- №5.- S.14.

2000

44. Kiçikyaşlı məktəblilərə insan hüquqlarının ümumi bəyannaməsi haqqında //İşiq.- 2000.- S.32.

2001

45. Əliyev, H.Ə. Gənclərimiz Azərbaycanın vətəndaşı adını şərəflə daşmalı, xalqının vətənpərvəri olmalıdır. / H.Ə.Əliyev //Azərbaycan müəllimi.- 2001.- 31 may.- S.14.

2004

46. Cəfərov, S.N. Şəxsiyyətin formalaşmasında sosializasiya prosesinin rolu /S.Cəfərov//ADPU-nun Xəbərləri.- 2004.- №3.

2005

47. Cəfərov, S. Şagirdlərlə aparılan sosial-pedaqoji işin əsas istiqamətləri /S.Cəfərov //BDU-nun Xəbərləri.- 2005.

48. Əhmədov, E. ABŞ-da uşaq mütaliəsi /Elçin Əhmədov //Kitabxanaşünaslıq və Biblioqrafiya.- 2005.- №1.- S.33-44.

2008

49. Dostuzadə, D. Zəifəşidən və sonradan karlaşmış uşaqların təhsilinin elmi əsasları /Dilarə Dostuzadə //İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə.- 2008.- №1.- S.66-69.

50. Əliyeva, A. Sağlamlığı məhdud uşaqların təlim-tərbiyə-sində əməyin rolu /Aynurə Əliyeva //İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə.- 2008.- №1.- S.70-71.

51. Əliyeva, X. Müaliə mədəniyyəti və fasiləsiz təhsil sistemi /Xalidə Əliyeva //Kitabxanaşünaslıq və Biblioqrafiya.- 2008.- №2.- S.131-137.

52. Əliyeva, S. Uşaqların davranışında televiziyanın aqressiv təsiri /Səxavət Əliyeva //İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə.- 2008.- №2.- S.84-89.

53. Mirzəzadə, R. Ailədə uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsi /Ruxsarə Mirzəzadə //İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə.- 2008.- №1.- S.18-21.

54. Sadıqova, S. Uşaqlarda vətənpərvərlik hissənin tərbiyəsi şəxsiyyətin formalaşmasında mühüm amildir /Sona Sadıqova //İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə.- 2008.- №2.- S.90-93.

2009

55. Nuruqızı, S. “Uşaqlar elmlə məşğul olur, amma müaliə etmirlər” /Sevinc Nuruqızı (İmanova) //Olaylar.- 2009.- 28 aprel.- S.11.

2010

56. Rzayev, S. Uşaqların və gənclərin müaliə təminat bəşəri problemlər /S.Rzayev //Kitabxanaşünaslıq və informasiya: Elmi-nəzəri və təcürbi jurnal.- 2010.- №1.- S.63-67

2011

57. Cavid. Əlil uşaqların maarifləndirilməsi /Cavid //Xalq Cəbhəsi.- 2011.- 29 noyabr.- S.10.

58. Əliqızı, N. “Mələhətli Ana-Uşaqlara Yardım İctimai Birliyi” autizm sindromlu uşaqları sevindirdi /Nuranə Əliqızı //Autizm.- 2011.- 15 sentyabr.- S.4.

2012

- 59. Ailə bir Komandadır** //Ailəm.- 2012.- Avqust.- S.20.
- 60. “Autizm-Defektoloji və psixoloji Yardım Mərkəzi” İctimai Birliyi Fəaliyyəti Haqqında** //Autizm.- 2012.- 3 dekabr.- S.5.
- 61. Bəylərov, E.** İstedadlı uşaqların yaradıcılıq potensialının inkişafına dair /E.Bəylərov //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2013.- №1.- S.12-17.
- 62. Əsgərova, N.** Uşaq şəxsiyyətinin formalaşmasında valideynlərin rolu /Nuridə Əsgərova //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2012.- №1.- S.87-91.
- 63. Hacıbəyli, A.** Ana /Ağa Hacıbəyli //İşiq: qadın jurnalı.- 2012.- №1.- S.54-55.
- 64. Hacıbəyli, A.** Qadının ailədəki rolu /Ağa Hacıbəyli //İşiq: qadın jurnalı.-2012.-№4.-S.10-13
- 65. Məmmədli, Ç.** “Stiqma” layihəsi autizm sindromlu uşaqların cəmiyyətə qatılması yardımçı oldu /Çiçək Məmmədli //Autizm.- 2012.- 2 aprel.- S.4.
- 66. Mətbuat ailə, qadın və uşaq məsələlərinin işıqlandırılmasında maarifləndirici rol oynayır** //Azərbaycan.- 2012.- 20 iyul.- S.5.
- 67. Yaxşı valideyn olmaq yaxşı müşahidəçi olmaqdan keçir** //Ailəm.- 2012.- iyun.- S.18.

2013

- 68. Cəlilova, F.** Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində müxtəlif diaqnozlu uşaqlarla işin təşkili /Firuzə Cəlilova //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2013.- №1.- S.64-70.
- 69. İsgəndərov, E.** Valideynlərə pedaqoji məsləhət /Elnur İsgəndərov //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.-2013.-№1.- S.37-39.
- 70. Qocayev, G.** Uşaqların tərbiyəsində uşaq bağçası və ailənin əlbir işi /Gülnaz Qocayeva //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2013.- №2.- S.39-42.

71. Mahmud, Ş. İslamda uşaq tərbiyəsi /Ş.Mahmud //İşiq: qadın jurnalı.- 2013.- №1.- S.32-35.

72. Məmmədli, Ç. Autizm maarifləndirmə layihəsi uğurla həyata keçdi /Çiçək Məmmədli //Autizm.- 2013.- 5 aprel.- S.5.

73. Muradov, A. İstedad milli sərvətdir, ona qayğı gərəkdir /Arif Muradov //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2013.- №2.- S.79-87.

74. Paşayeva, S. Uşaqların vətəndaşlıq ruhunda tərbiyə olunması şəxsiyyətin formalaşmasında əsas istiqamətlərdən biri kimi /Samirə Paşayeva //Məktəbəqədər və ibtidai təhsil.- 2013.- №2.- S.98-101.

2014

75. Azərbaycanda autizm sindromlu uşaqların və onların valideynlərinin qarşılaşdıqları əsas problemlər //Autizm.- 2014.- 8 dekabr.- S.6.

76. Hacıbəyli, A. Tərbiyədə müvəffəqiyyətin açarı /Ağa Hacıbəyli //Füyuzat.- 2014.- №6.- S.30-34.

77. Hacıbəyli, A. Tərbiyədə Qoşa Qanad /Ağa Hacıbəyli //İşiq: qadın jurnalı.- 2014.- №1.- S.14-17.

78. Qəmbərova, Ş. “Mütaliənin uşaqların mənəvi inkişafında böyük rolu var”: “Son dövrlərdə nəşr olunan bütün uşaq ədəbiyyatı kitabxanamıza daxil olur” /Şəhla Qəmbərova; müsahibəni apardı N.Abdullayeva //Palitra.- 2014.- 4 oktyabr.- S.11.

79. Məmmədli, N. Mütaliə etmək gənclərimizə nə verir? /Məmmədli Nil //Kaspi.- 2014.- 18 aprel.- S.16.

80. “Sağlamlıq imkanları məhdud (autizm) uşaqlara defektoloji və psixoloji yardım göstərilməsi” layihəsi //Autizm.- 2014.- 8 dekabr.- S.1.

81. Səfıxanlı, İ. Autizm tanımı, ixtisasçıların və valideynlərin maarifləndirilməsi /İlham Səfıxanlı //Autizm.- 2014.- 8 dekabr.- S.3.

İnternetdə:

e-qanun.az

www.anl.az

www.clb.az

www.president.az

www.scfwca.gov.az

www.ombudsman.gov.az

www.azertag.com

www.d-a-k.org

www.heydar-aliyev-foundation.org

www.muallim.edu.az

www.mct.gov.az

www.preslib.az

www.science.gov.az

www.strategiya.az

**Gənc ana və uşaqların maarifləndirilməsi
Respublika uşaq kitabxanaları üçün tövsiyə
bibliografiyası**

**Kompyuter yığımı
və dizayn:**

Tünzalə Əzizova

**Ünvan: AZ-1022 Bakı şəh., S.Vurğun küç.88;
E-mail: childlibbaku@yahoo.com
URL: www.clb.az**

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında çap olunmuşdur.
Sifariş: 1
Çapa imzalanmışdır: 07.04.2015
Tirajı: 100
Pulsuz